

Höstvetets övervintring vid ett förändrat klimat

- Höstvetets acklimatisering till köld
- Faktorer som påverkar höstvetets utvintring
- Klimatförändringar (Sverige)
- Framtidsscenarier, möjligheter för växtförädling, pågående forskning

Forskargrupp Martin Weih vid SLU

Forskning om **mekanismerna som styr växtproduktion** i förhållande till miljö och genetik hos jordbruksgrödor, särskilt **stråsäd (vete)** och energigrödor (salix).

Giulia Vico & Fereshteh Pourazari arbetar med vete.

Exempel (i medierna):

[Forskning om flerårig spannmål](#)

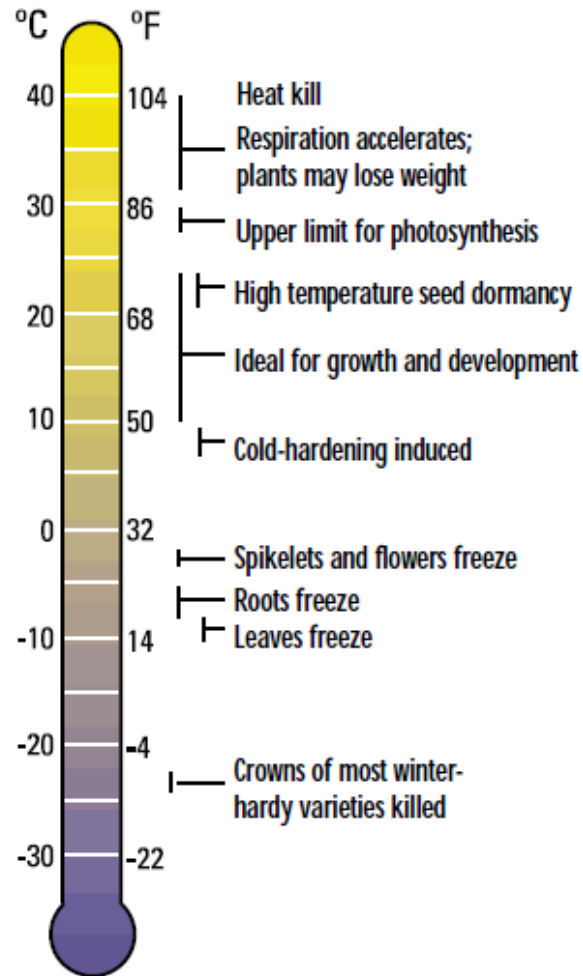
[Gamla vetesorter kan lösa miljöproblem](#)

[Höstvetets övervintring i förändrat klimat kan förutses](#)

Höstvetets acklimatisering till köld

Dilemma ("trade-off"): Växter kan inte växa snabbt och samtidigt tåla låga vintertemperaturer (dvs. $< 0^{\circ}\text{C}$)!

Temperaturområden som är (o-)gynnsamma för olika vävnader och processer hos vete.

Höstvetets acklimatisering till köld

Dilemma ("trade-off"): Växter kan inte växa snabbt och samtidigt tåla låga vintertemperaturer (dvs. < 0 °C)!

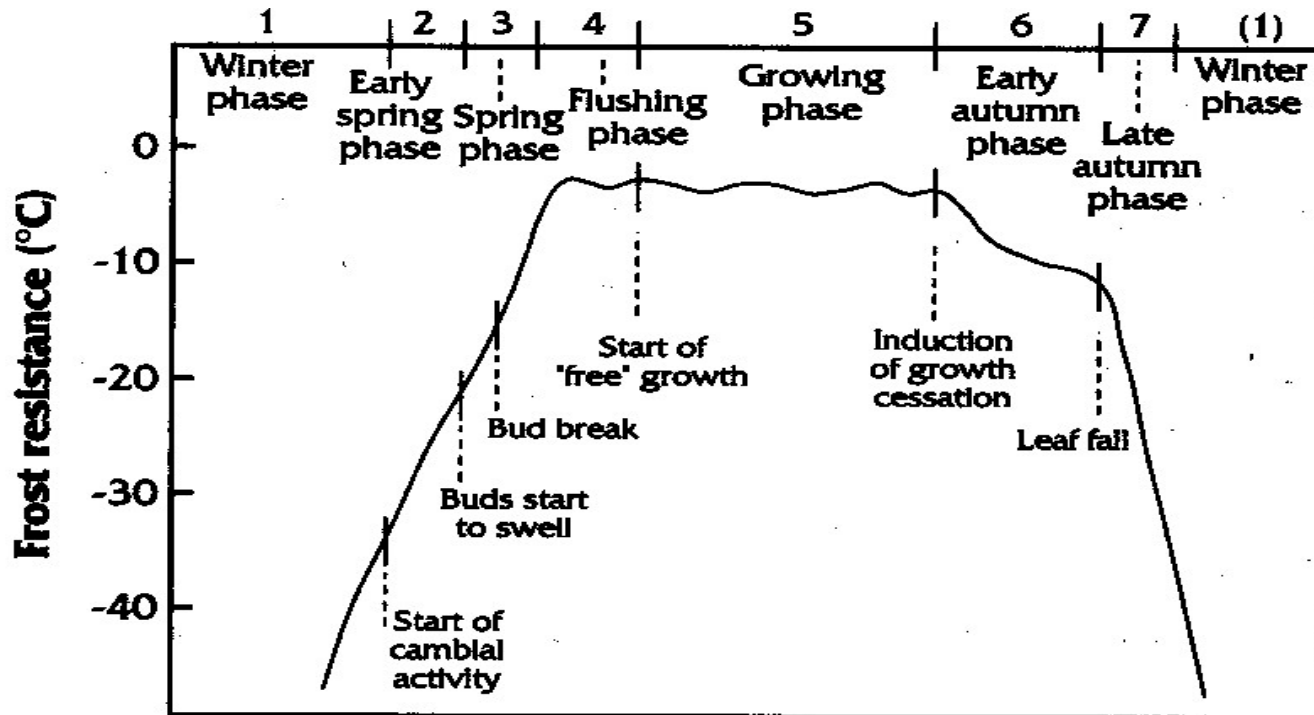
Perenna växter (i ex. Sverige) genomgår cykler med **hög tillväxtpotential & låg frosttålighet** under sommaren, men **låg tillväxtpotential & hög frosttålighet** under vintern.

Dessa cykler styrs av **miljöförhållandena** (temperatur & ljus).

Temperatur & ljus (dagslängd) fungerar således som input-signaler för växter att ställa om sig till "rätt modus".

(Höstvetets) acklimatisering till köld

Klassiska exempel är vedartade växter (här salix):

	Time							
Temp. & light conditions	1	2	3	4	5	6	7	(1)
	Winter phase	Early spring phase	Spring phase	Flushing phase	Growing phase	Early autumn phase	Late autumn phase	Winter phase
	Day & night frosts	Increasing temp.		Warm days & nights	Warm days cold nights		Cold days & nights	Day & night frosts
	Short day length	Increasing day length		Long day length	Shortening day length		Short day length	Short day length

Höstvetets acklimatisering till köld

”**Acklimatisering**”: Plantans vävnader måste utsättas för kyla för att ”härdas” och sedan kunna överleva låga temperaturer!

Hos höstvete är det den unga plantan som behöver härdas, och det tar ungefär **två månader** tills vävnaderna har uppnått maximal frosthärdighet.

Olika växtdelar kan ha olika frosthärdighet.

Frosthärdighet påverkas också av **sortval!**

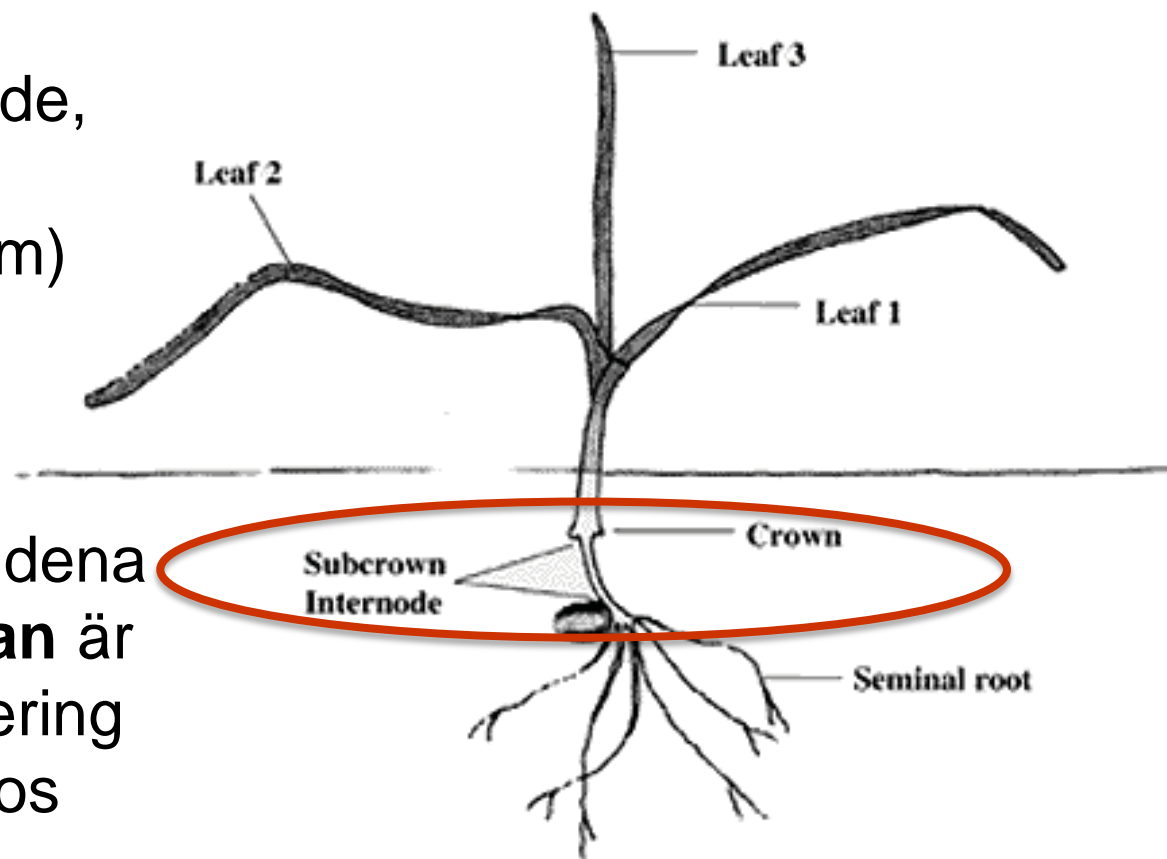
Höstvetets acklimatisering till köld

Olika växtdelar kan ha olika frosthärdighet.

Kronans ("crown")

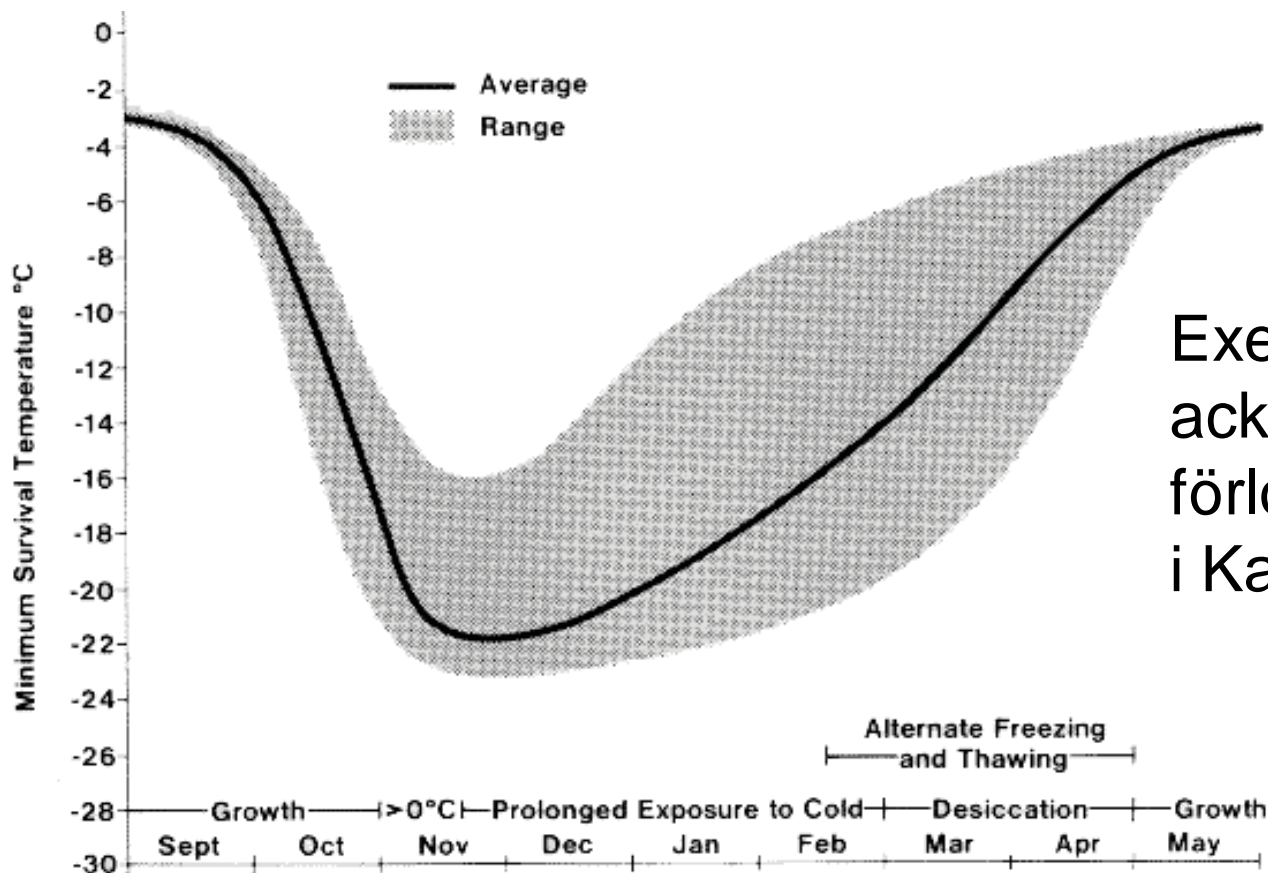
härdighet är avgörande, då den innehåller vävnaderna (meristem) som är viktiga för överlevnaden.

Temperaturförhållandena strax under markytan är viktiga för acklimatisering & vinteröverlevnad hos höstvede!

Höstvetets acklimatisering till köld

Höstvetets köldacklimatisering börjar under hösten (vid temp. $< +9\text{ }^{\circ}\text{C}$) och går snabbast när temperaturen strax under markytan ligger mellan $+3\text{ }^{\circ}\text{C}$ och $0\text{ }^{\circ}\text{C}$.

Exempel för acklimatiseringsförlopp hos höstvete i Kanada

Källa: Struthers & Greer (2002)

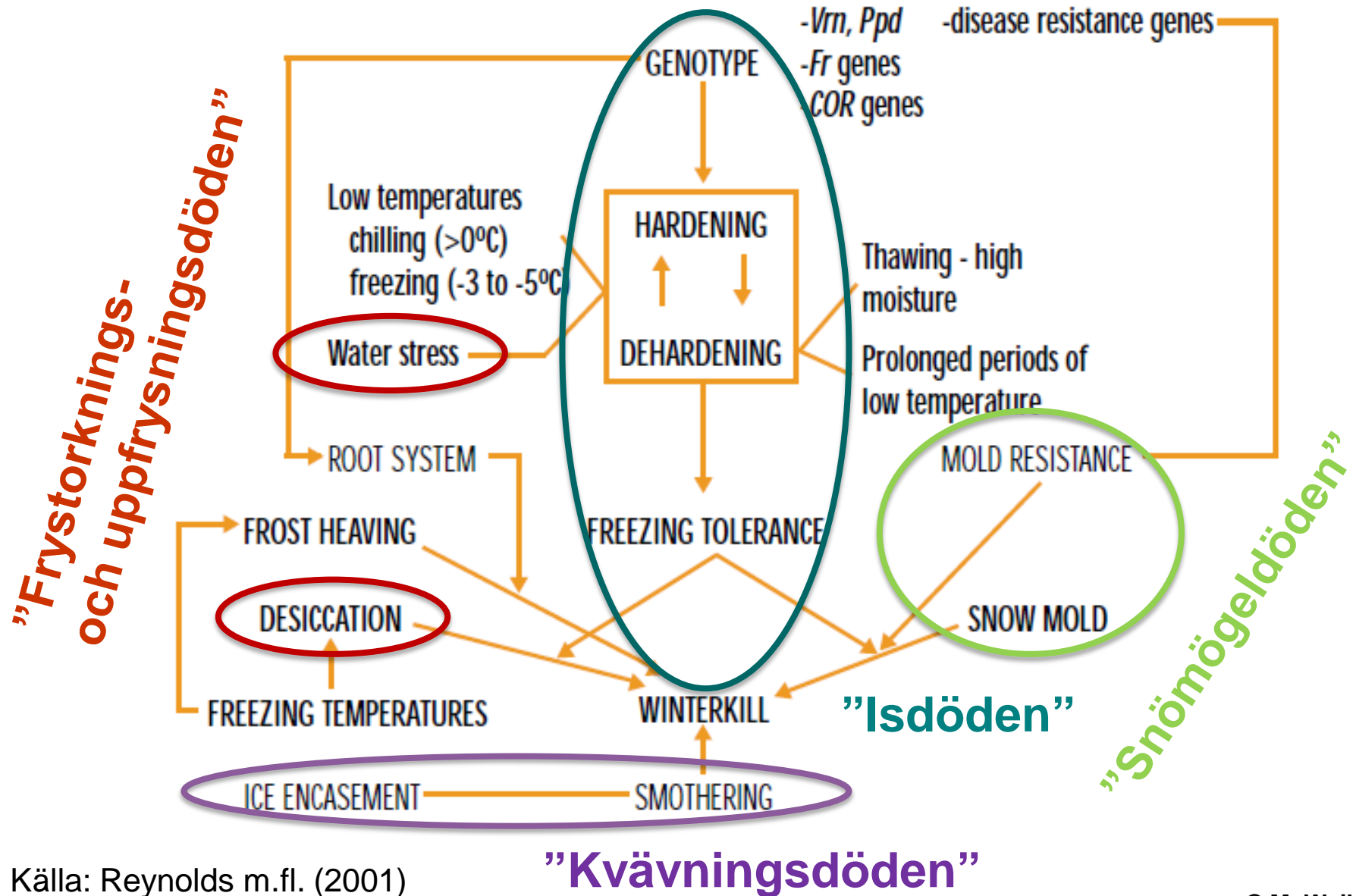
Höstvetets acklimatisering till köld

Acklimatiseringsförloppet styrs av de aktuella väderförhållandena (klimatförändringar!) i kombination med genotypen (sortval)!

Optimala miljöförhållanden för att uppnå den fulla **acklimatiseringspotentialen**:

- Goda tillväxtförhållanden under tidig höst (efter utsäde),
- Litet eller inget snötäcke fram tills det blir kallt (så att marktemperaturen gradvis sjunker till fryspunkten),
- Minst c. 10 cm snötäcke mellan december och mars för att skydda plantans krona från periodisk kyla.

Faktorer som påverkar höstvetets utvintring

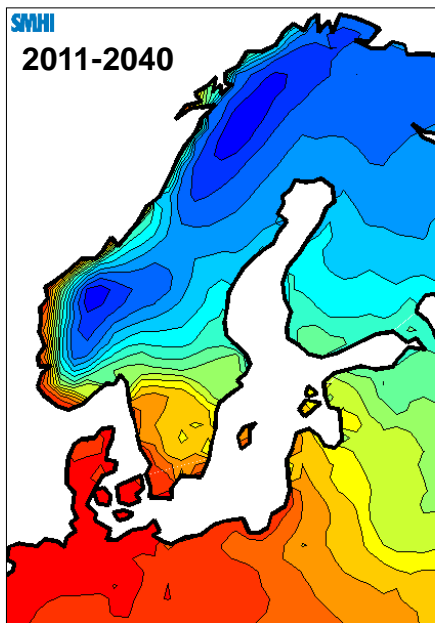

Klimatförändringar

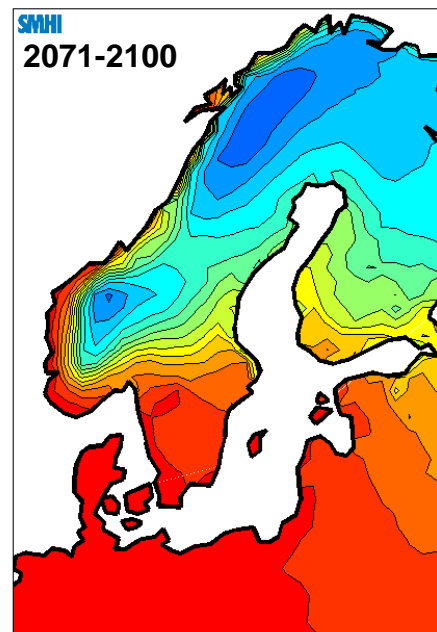
Odlingsperioder, extremtemperaturer och nederbörds-
mängder förväntas förändras kraftigt under de kommande
årtiondena, med generellt **högre medeltemperaturer**.

Exempel: Graddagar under vegetationsperioden nu & sen

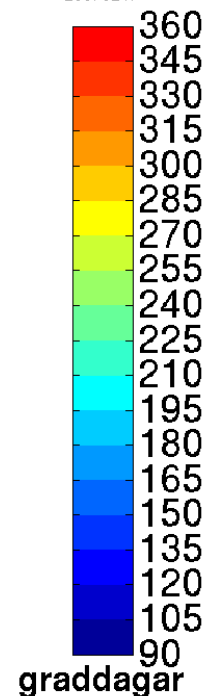
T2m_DDGT8VegPeriod5_A2_ECHAM4_RCA3_2011_2040_ANN (200603)

T2m_DDGT8VegPeriod5_A2_ECHAM4_RCA3_2071_2100_ANN (200603)

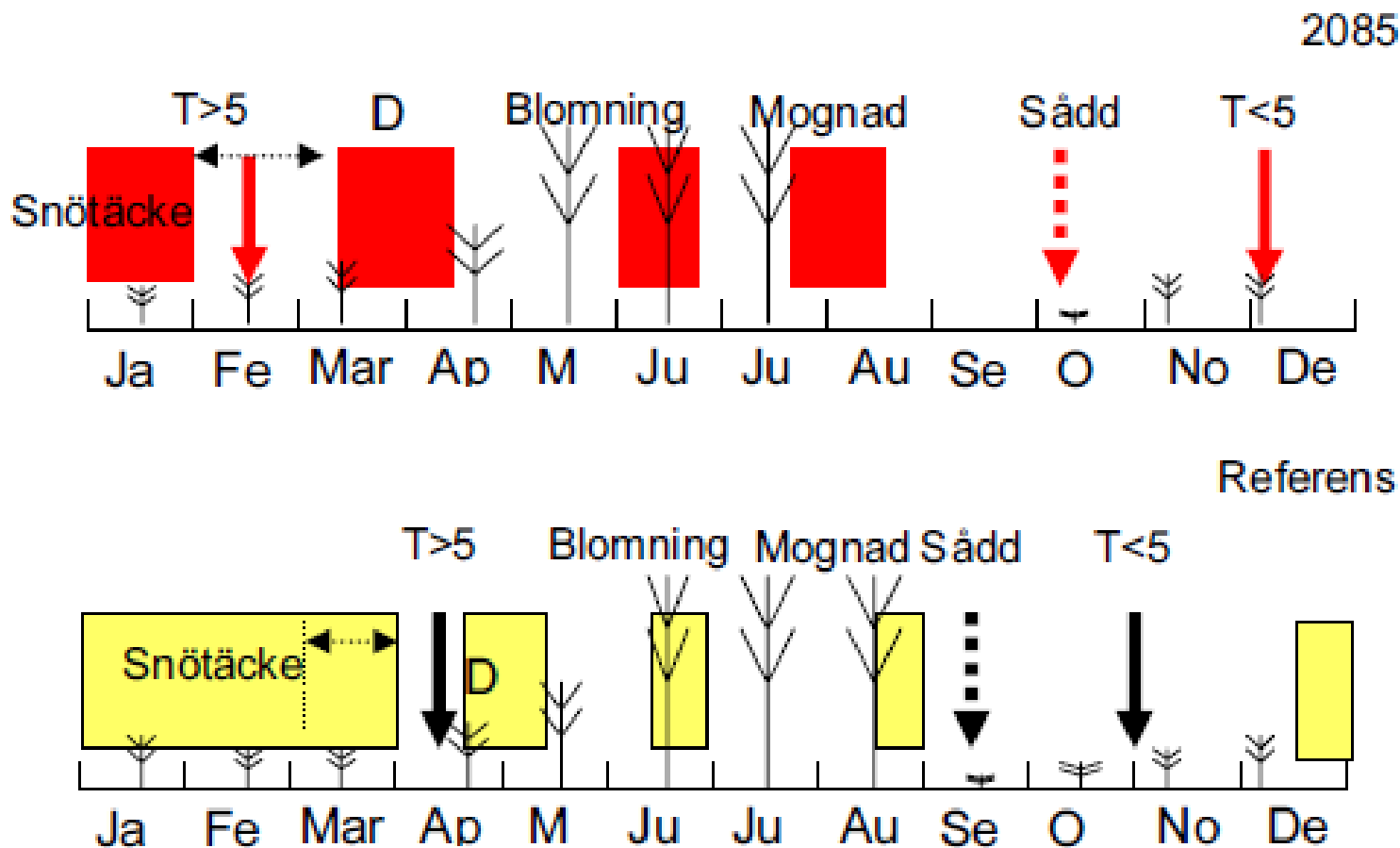

20070217

Klimatförändringar

Exempel: Odlingsperioder för höstvetete i Svealand

Klimatförändringar

Odlingsperioder, extremtemperaturer och nederbörds-
mängder förväntas förändras kraftigt under de kommande
årtiondena, med generellt **högre medeltemperaturer**.

Högre medeltemperaturer kan innebära:

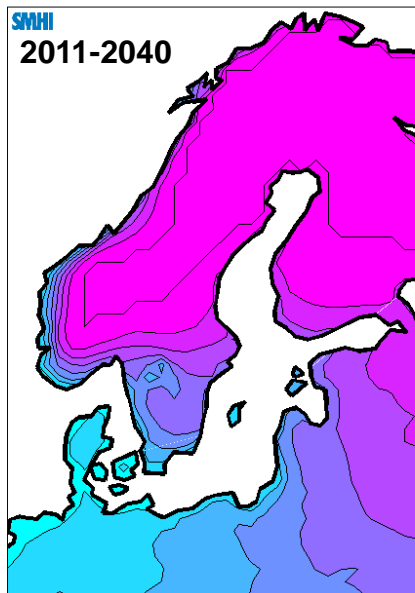
- Mindre vanligt med låga temperaturer (dvs. **minskad** risk för frostsador *sensu* "isdöd")
- Sämre acklimatisering till låga temperaturer (dvs. **ökad** risk för frostsador)
- Mindre snötäcke (dvs. **ökad** risk för frostsador)

Klimatförändringar

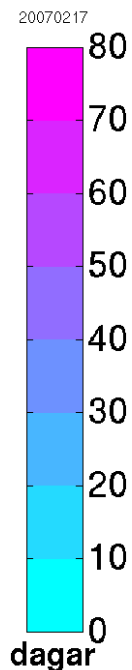
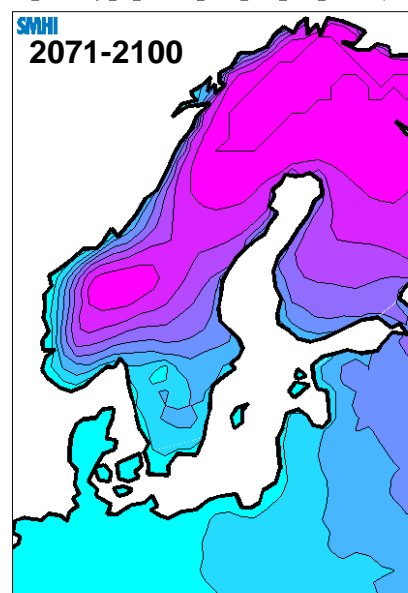
Trots **högre medeltemperatur** kommer det även i framtiden vara **tillräckligt kallt minst en gång per vinter** för att hota höstvetets överlevnad.

Exempel: Antal frostdagar nu & sen

T2min_nFrostDays_A2_ECHAM4_RCA3_2011_2040_DJF (200603)

T2min_nFrostDays_A2_ECHAM4_RCA3_2071_2100_DJF (200603)

Klimatförändringar

Odlingsperioder, extremtemperaturer och nederbörds-
mängder förväntas förändras kraftigt under de kommande
årtiondena, med generellt **högre medeltemperaturer**.

Högre medeltemperaturer kan innebära:

- Mindre vanligt med låga temperaturer (dvs. **minskad** risk för frostsador *sensu* "isdöd")
- **Sämre acklimatisering** till låga temperaturer (dvs. **ökad** risk för frostsador)
- Mindre snötäcke (dvs. **ökad** risk för frostsador)

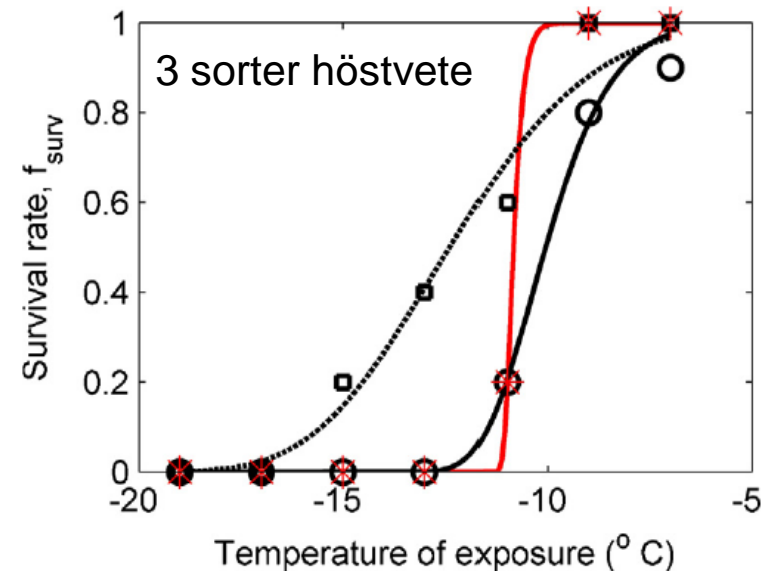
Vad blir nettoeffekten?

Framtidsscenarier (höstvetete)

Mekanistisk **modell** som jämför relevant temperatur (vid plantans krona) med en sortspezifisk överlevnadsfunktion.

- Temperaturen vid kronan beräknas utifrån lufttemperatur & snödjup för olika klimatregioner i Sverige
- Överlevnaden (%) efter exponering till låg temperatur hämtas från relevant litteratur

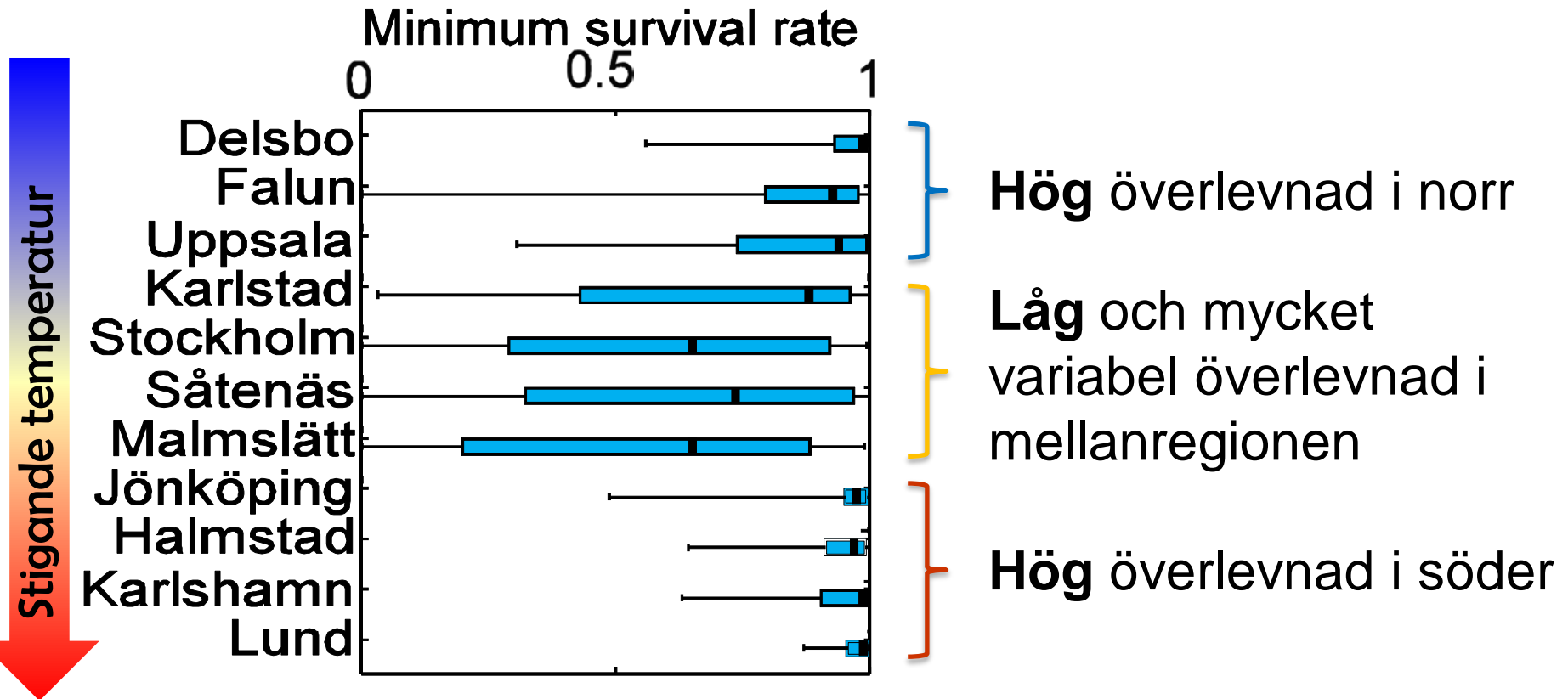
Överlevnaden hos höstvetete modelleras över tid och beroende på temperatur- och snöförhållandena i olika regioner i Sverige.

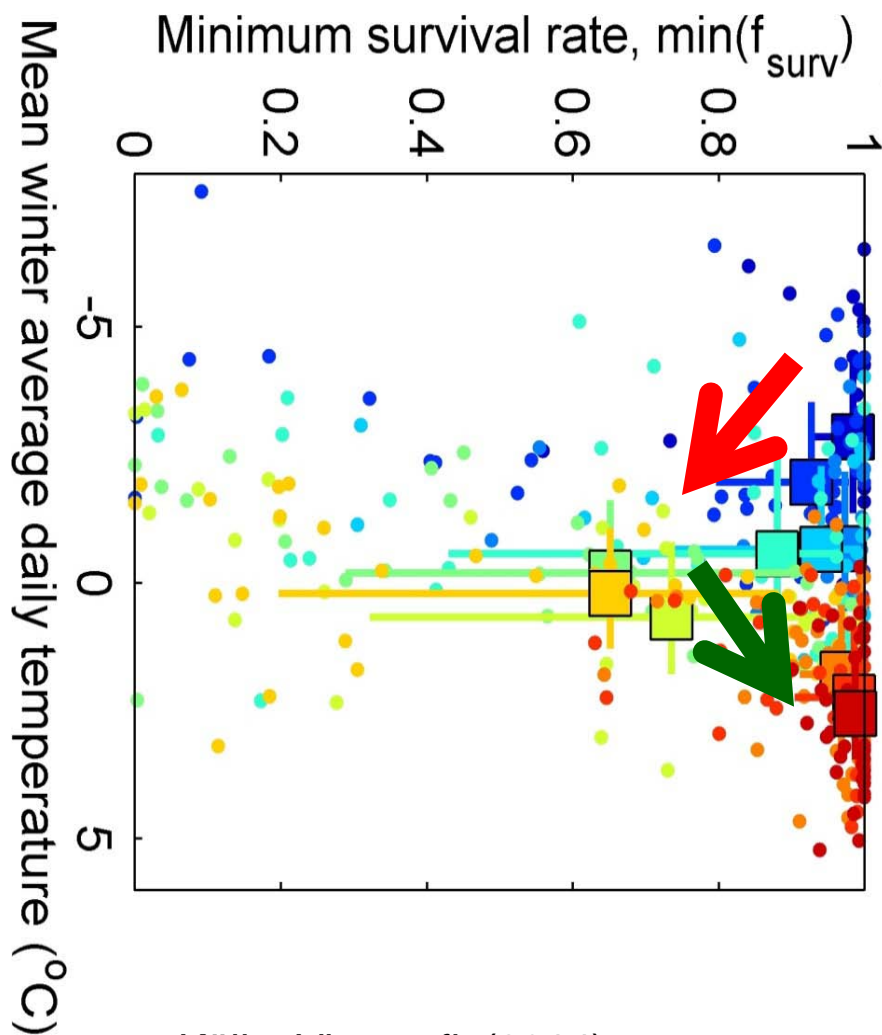
Framtidsscenarier (höstvetete)

Gradient från kalla vintrar och mycket snö till varma vintrar och mindre snö

Framtidsscenarioer (höstvetete)

Effekt av ökad vintertemperatur (pilar: 2 K) i de olika regionerna

Samma temperaturökning...

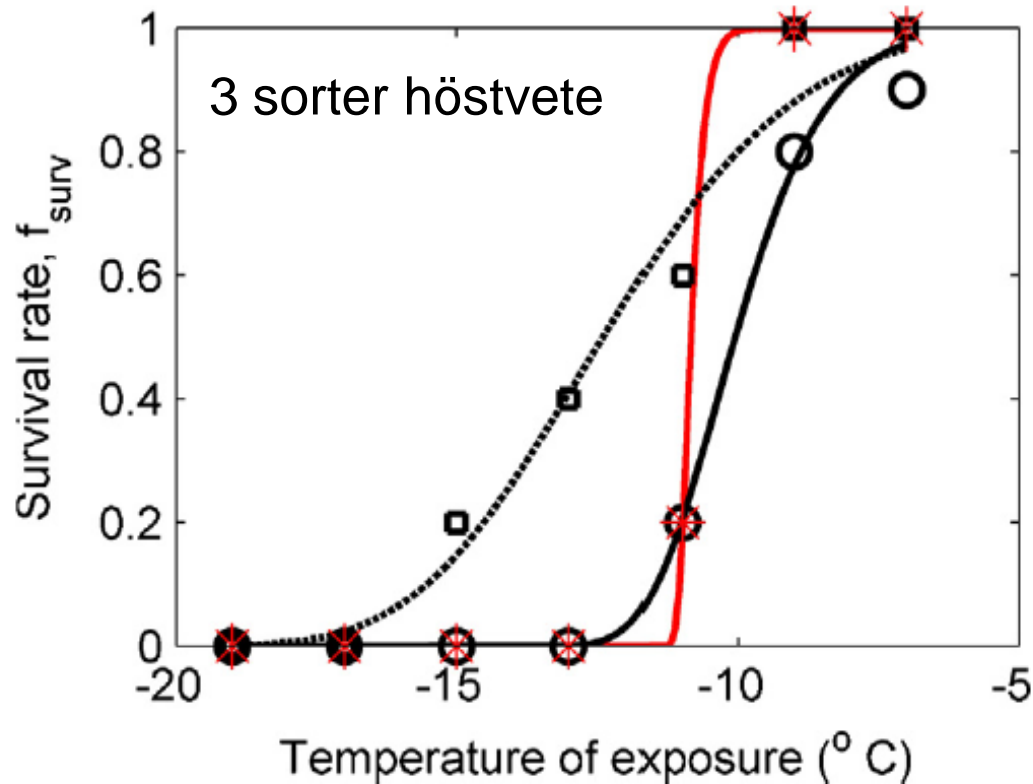
...**minskar** överlevnaden i f.n. kalla regioner i norr...

...men **ökar** överlevnaden i söder.

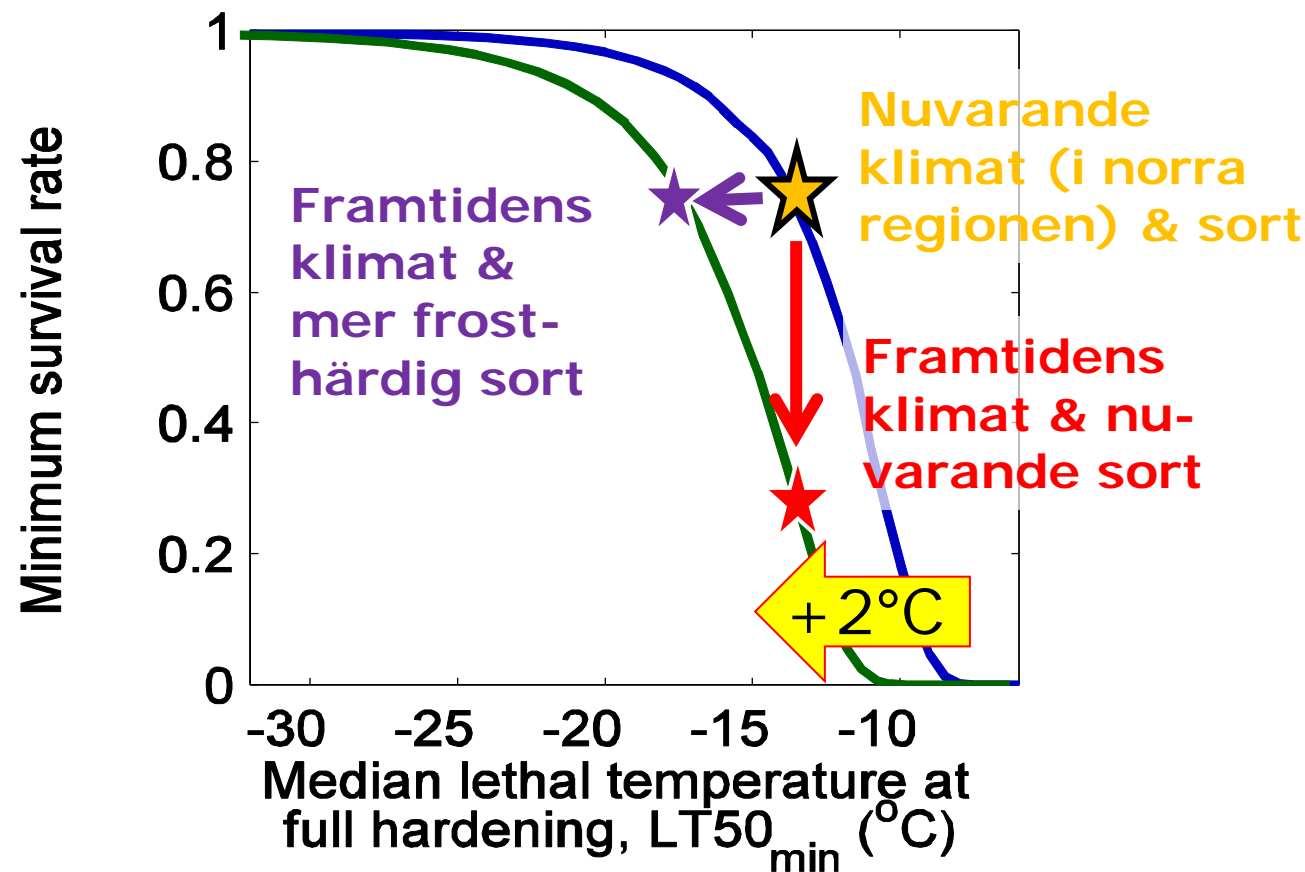
- Delsbo
- Falun
- Uppsala
- Karlstad
- Stockholm
- Såtenäs
- Malmslätt
- Jönköping
- Halmstad
- Karlshamn
- Lund

Framtidsscenarier (höstvetete)

Olika sorter av höstvetete har olika överlevnadsfunktioner. Hur bör framtidens växtmaterial förädlas för att fungera under förändrade klimatförhållanden?

Framtidsscenarier (höstvetete)

Användandet av **mer frosthärdiga sorter** kan vara en effektiv strategi för att möta **framtidens klimat** (med ökad medeltemperatur)!

Pågående forskning

- Modellutveckling och –tillämpning i olika sammanhang
- Experimentellt arbete för att verifiera modellen (Uppsala, sedan 2013):
  - Odlingsförsök utomhus i lådor där snödjupet manipuleras
  - 2 höstvetesorter (Olivin & Björke)
  - Marktemperatur & växt-egenskaper (överlevnad, biomassa, näringsupptag) följs höst, vinter & vår

Slutsatser

- Aktivt växande gröda kan inte samtidigt vara frosttålig.
- Höstsådda grödor behöver acklimatiseras för att kunna överleva vintern.
- Initiering av acklimatiseringen sker via temperaturklimatet.
- Optimal acklimatisering sker vid goda tillväxtförhållanden under tidig höst, litet (eller ingen) snö under sen höst och mer snö (minst 10 cm) under vintern.
- Faktorer som påverkar plantans utvintring är isdöden, frystorknings- & uppfrysningssdöden samt snömögeldöden.
- Framtidens klimat medför olika effekter i olika regioner, men troligen generellt högre medeltemperatur och mindre frotskyddande snötäcke under vintern.
- I framtiden kommer frostskador hos höstvetete troligen att öka i områden där det idag finns mycket snö.
- Mer frosthärdiga höstvetesorter bör användas i framtiden.

Tack!

Martin.weih@slu.se

www.slu.se/weih